

REMISSVAR

2018-03-15
Dnr 3.9:0953/17

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98)

(Ju2017/09591/Å)

I betänkandet lämnas förslag till nya bevisregler i brottmål som syftar till att modernisera och effektivisera handläggningen av stora brottmål med omfattande bevisning samtidigt som kraven på rättssäkerhet kan upprätthållas. Barnombudsmannen yttrar sig över betänkandet med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Barnombudsmannen avstår från att kommentera betänkandet i detalj, men vill lyfta följande frågor:

Kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning

Barnombudsmannen ställer sig positiv till den reform som utredningen föreslår. Vi välkomnar särskilt den effekt som utredningen bedömer att reformen kan få gällande att bidra till kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning. Barnombudsmannen har vid upprepade tillfällen lyft frågan om häktningstider och restriktionsanvändning när det gäller barn och unga som misstänks för brott och att Sverige i detta avseende inte lever upp till våra åtaganden enligt barnkonventionen.¹ Mot bakgrund av detta välkomnade Barnombudsmannen de förslag som lades fram av Häktes- och restriktionsutredningen.² Vi delade också Häktes- och restriktionsutredningens bedömning att en modernisering och effektivisering av processordningen är angelägen för att skapa bättre möjligheter att bevissäkra och i rättegångar använda förhörsuppgifter under förundersökningen, för att även på så sätt kunna korta häktningstiderna och minska restriktionsanvändningen.³ Barnombudsmannen ser därför positivt på att de förslag som nu presenteras bedöms kunna bidra till kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning.

Bevisvärdet av berättelser som lämnats utom rätta

Barnombudsmannen ställer sig positiv till en reform som öppnar upp för att berättelser som lämnats utom rätta generellt sett ska betraktas som rättssäker

¹ Se t.ex. Barnombudsmannens årsrapport "Från Insidan – Barn och unga om tillvaron i arrest och häkte" från 2013.

² Färre i häkte och minskad isolering, SOU 2016:52.

³ A.a., sid. 93.

bevisning. Vi delar dock inte utredningens bedömning att formerna för förhör inte bör lagregleras.

När det gäller frågan om berättelser som lämnats utom rätta kan utgöra rättssäker bevisning hänvisar utredningen till att en sådan ordning redan tillämpas i fråga om barnförhör. Under förutsättning att rätten ges fullgoda möjligheter att ta del av hur en berättelse har lämnats finns det enligt utredningen inte något övertygande skäl ur rättssäkerhetssynpunkt mot att uppgifter från vuxna förhörspersoner som lämnats utom rätta ska kunna användas som bevisning. Utredningen påpekar i detta avseende att bevisvärdet av berättelser från barn typiskt sett inte kan jämföras med bevisvärdet av berättelser från vuxna. Enligt utredningen finns det goda skäl att anta att väl genomförda förhör med vuxna i större utsträckning skulle kunna användas som grund för domstolarnas avgöranden.

Som nämnts ställer sig Barnombudsmannen positiv till en reform som öppnar upp för att berättelser som lämnats utom rätta generellt sett ska betraktas som rättssäker bevisning. Utredningen tycks dock mena att barnförhör även fortsättningsvis typiskt sett ska anses ha ett lägre bevisvärde än förhör med vuxna, vilket Barnombudsmannen ställer sig frågande inför. Som påpekas i Europarådets riktlinjer för ett barnvänligt rättssystem får ett barns vittnesmål eller utsaga aldrig anses opålitligt enbart på grundval av barnets ålder.⁴ Givetvis måste det i varje enskilt fall göras en bedömning av vilket bevisvärde ett förhör ska ges, oavsett om det rör förhör med ett barn eller en vuxen. Men det får också konstateras att de omständigheter som kan ligga till grund för att ett barnförhör ges ett lägre bevisvärde i många fall kan tillskrivas rättsväsendet snarare än det faktum att det är just ett barn som har lämnat berättelsen. Detta gäller både med avseende på hur barnförhör genomförs och hur domstolarna värderar utsagor från barn.

Som exempel kan nämnas att den rekommenderade tidsfrist om 14 dagar för ett första förhör när målsäganden är ett barn inte alltid kan hållas, vilket är en omständighet som kan påverka barnets berättelse. I Åklagarmyndighetens tillsynsrapport från 2016 om kvaliteten i barnförhör framkommer att en majoritet av åklagarna anser att det finns för få barnförhørsledare inom Polismyndigheten för att den rekommenderade tidsfristen om ett första förhör inom 14 dagar alltid ska kunna hållas. I rapporten anges att åtgärder för att säkerställa att fristen för ett första förhör inom 14 dagar hålls, framstår som den enskilt viktigaste förbättringsåtgärden ur såväl ett målsägande- som kvalitetsperspektiv.⁵

Barnombudsmannen menar att den rekommenderade tidsfrist som finns idag inte har en tillräckligt styrande effekt. Vi delar därför inte utredningens bedömning att formerna för förhör inte bör lagregleras, utan anser att det borde införas en lagstadgad tidsgräns för hur lång tid det får ta mellan en anmälan och att ett första förhör hålls då målsäganden är ett barn. Vi anser också att barnkompetensen bland dem som genomför förhör med barn måste höjas genom särskilda utbildningsinsatser för poliser och åklagare.

Barnombudsmannen vill även påtala vikten av att det i domstolarna finns tillräcklig kompetens för att bedöma och värdera utsagor från barn. Som framhålls i

⁴ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, punkt 73.

⁵ Åklagarmyndigheten, Kvaliteten i barnförhör – kartläggning av tillgången på barnförhørsledare och organisationen kring barnförhör samt granskning av barnförhör i överprövningsärenden, 2016.

Barnrättighetsutredningens betänkande från 2016 är det kunskapsmässigt komplicerat att bedöma ett barns utsaga, särskilt när det rör yngre barn, och det finns en risk för att bedömningen blir schablonmässig och förenklad. Enligt Barnrättighetsutredningen har kunskapen om barns förmåga att återge en svår upplevelse ökat inom delar av rättsväsendet under de senaste decennierna, bland annat tack vare att utbildningsinsatser har genomförts exempelvis för poliser som arbetar med barnutredningar. Barnrättighetsutredningen påtalar dock att motsvarande utveckling inte har skett inom domarkåren och att en domare därför kan ställas inför att värdera ett barns utsaga om en svår upplevelse utan att ha kunskap om barns psykologiska utveckling, minnesfunktioner och förmåga att berätta och utan att sakkunskap anlitas.⁶

Föredragande i ärendet har varit juristen Rebecka Pomeroy.

Anna Karin Hildingson Boqvist
vikarierande barnombudsman

⁶ Barnkonventionen blir svensk lag (SOU 2016:19), sid. 256ff.